

Algun dia, en qualsevol paradís perdut

—Enric Sopena—

Al llarg de la dècada dels anys setanta, i per raons diverses, vaig haver de viure de manera molt directa dos episodis concrets, vinculats a dues de les més clares reivindicacions dels periodistes arreu del món. La primera situació a què em vaig trobar abocat es va produir el mes de novembre de 1971, amb motiu de l'acte fundacional de l'Assemblea de Catalunya. La nit d'aquell diumenge havia estat convocat a una roda de premsa clandestina, on els protagonistes principals de l'esdeveniment esmentat van explicar els seus objectius. Vaig assistir-hi com a corresponsal del diari *Madrid*, a punt de ser tancat a causa de la censura franquista. Com que llavors era impossible tan sols pretendre que la informació sobre l'Assemblea de Catalunya pogués ser divulgada a Espanya amb un mínim de garanties, i atès que, com acabava de dir, el *Madrid* havia entrat en coma governamental, vaig pensar que José Antonio Novais, el corresponsal a Madrid de *Le Monde*, a qui coneixia des de feia algun temps, podia ser la persona més adient per tal de difondre el

naixement de la nova i esperançadora plataforma unitària catalana.

Li vaig narrar telefònicament tot el que jo coneixia i, en efecte, dies més tard es va publicar a *Le Monde* una crònica esplèndida sobre l'Assemblea de Catalunya, significativament acompanyada, en el mateix número del vesperí francès, d'un article de Rafael Calvo Serer, president del diari *Madrid*, ja a l'exili un cop clausurat pel govern espanyol el seu periòdic.

El secret professional

La meua conversa telefònica amb Novais va ser enregistrada per la policia. Així, les autoritats de la Dictadura es van assabentar d'aquell formidable pas endegat per les principals forces opositores de Catalunya. La policia, la Brigada Político-Social, em va interrogar, em va detenir i, naturalment, va intentar que em convertís en delator. La reacció de solidaritat expressada pels companys del Grup Democràtic de Periodistes i per altres amics de la professió i, sobretot, el ressò del fet a la premsa internacional, van

Cronologia

Enric Sopena—, la qual li exposa la preocupació existent en la professió per la manca d'una legislació que protegeixi els drets inherents a l'exercici del periodisme i en concret el de la clàusula de consciència i el secret professional. González es mostra sensible a la qüestió i suggereix que l'Associació elabori un text previ de cara a un projecte de llei. La Federació d'Associacions de la Premsa d'Espanya (FAPE) manifesta públicament una petició anàloga a la de l'Associació de Barcelona. L'APB i la FAPE encarreguen al professor José Antonio González Casanova la redacció d'un text legal que reculli les aspiracions d'ambdues entitats. La proposta és lliurada al president del Govern abans de finalitzar l'any 1984.

28 de juliol de 1986.— El grup parlamentari del CDS al Congrés dels Diputats presenta una Proposició de Llei per desenvolupar l'article 20.1.d) de la Constitució, relatiu a la clàusula de consciència i al secret professional. El Col·legi de Periodistes de Catalunya es manifesta immediatament quant al contingut de l'esmentada proposició.

10 d'octubre de 1986.— El Col·legi de Periodistes de Catalunya envia a Eduardo Martín Tóval, president del Grup Parlamentari Socialista al Congrés dels Diputats, un text amb algunes variacions en relació al projecte inicial lliurat al president del Govern.

28 de setembre de 1987.— Es coneix ja l'existència de l'esborrany d'avantprojecte de Llei Orgànica de regulació de la clàusula de consciència i el secret professional. El Col·legi de Periodistes de Catalunya es pronuncia al respecte en una nota de premsa.

Octubre de 1987.— El

— En canviar el 1977 la propietat del Brusi, els redactors van ser indemnitzats, com preveu la llei ara aprovada—

Cronologia

Col·legi a pressa el Govern en una nota de premsa per tal que envii a les Corts el projecte de llei sobre la clàusula i el secret, alhora que li demana que escoli prioritàriament l'opinió de les organitzacions professionals dels periodistes en el decurs de la seva tramitació. La FAPE, reunida en assemblea, s'adreça al Govern en el mateix sentit. Sectors pròxims a empreses periodístiques protagonitzen una campanya de premsa a Madrid en contra del projecte de llei. El ministre de Justícia, Fernando Ledesma, rep una comissió de la Junta de Govern que li exposa la posició del Col·legi. La Junta constata l'escassa prioritat que el Govern dóna al tema. L'advocat Marc Carrillo desenvolupa un informe sobre l'avantprojecte de llei esmentat.

6 de novembre de 1987.— Carles Sentís, degà del Col·legi de Periodistes de Catalunya, envia una carta al president Felipe González en la qual li reitera la necessitat que l'Executiu envii a les Corts el projecte de llei que desenvolupi l'article 20.1.d) de la Constitució.

18 d'abril de 1988.— Té lloc a la seu del Col·legi de Periodistes de Catalunya, a Barcelona, un sopar-col·loqui sobre la situació del procés legislatiu de la clàusula de consciència i el secret professional. Hi participen els mateixos representants polítics que deu anys abans s'havien trobat al restaurant Les 7 Portes amb la Junta Directiva de l'Associació de la Premsa de Barcelona: Miquel Roca Junyent, Jordi Solé Tura i Isidre Molas. 2 de març de 1989.— Davant algunes iniciatives parlamentàries sorgides novament pel que fa als drets a la clàusula de consciència i el secret professional, el Col·legi de Periodistes de Catalunya fa públic un comunicat en què

contribuir a un final feliç, fins a cert punt, per a mi. Ara bé, la meua argumentació davant dels policies, a la prefectura de Via Laietana, era en tot moment que jo, més enllà de qualsevol altra motivació, no podia declarar allò que se'm demanava perquè havia de mantenir el secret professional.

Com és fàcil entendre, aquest tipus de reflexions eren interpretades per ells com si jo els estigués parlant en xinès, però d'aquesta manera vaig defensar-me, si més no, dialècticament. I, el que és més important, la circumstància referida em va fer comprendre empíricament que el dret al secret professional és per als periodistes alguna cosa més que un caprici o un privilegi, com els seus detractors sovint sostenen.

A partir d'aquells moments, doncs, la meua invariable i tenaç defensa del secret professional va tenir un punt de suport profund i, si se'm permet, emocionalment impactant.

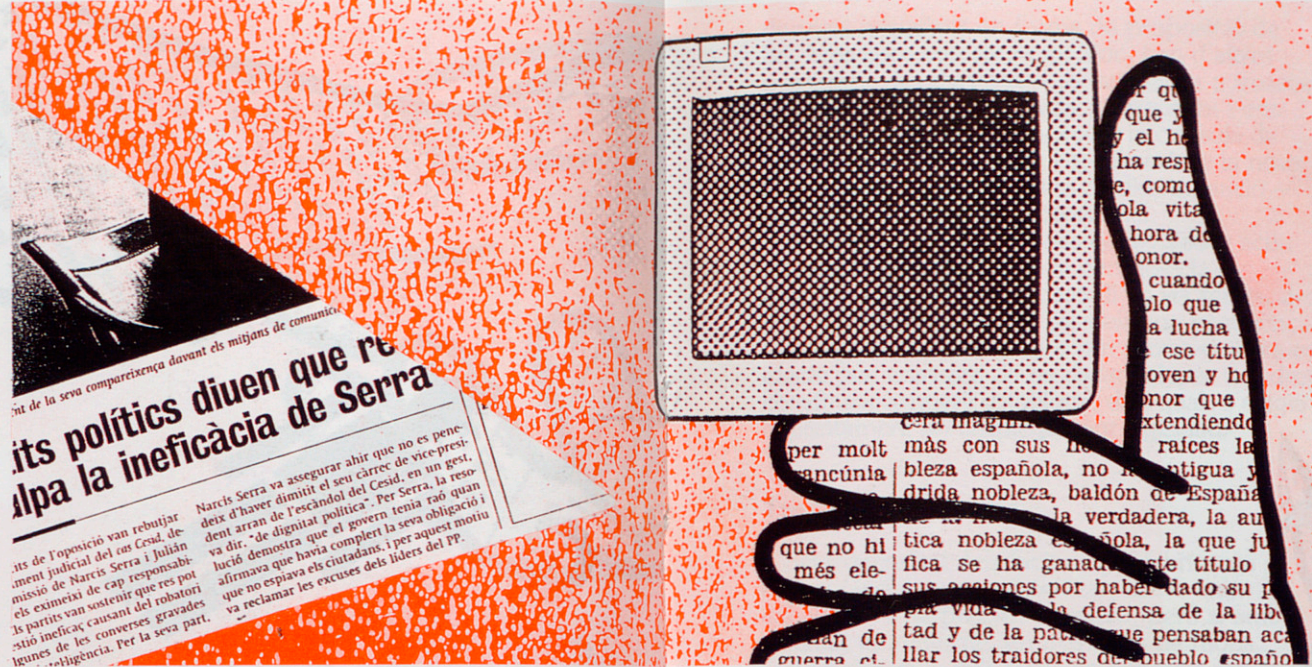
El Brusi de Santacreu

El mateix es podia dir de la clàusula de consciència, perquè l'any 1977, després de l'estiu —aquell estiu que va iniciar-se pràcticament coincidint amb les primeres eleccions democràtiques, les del 15 de juny, de les quals ara s'ha commemorat el vintè aniversari—, la redacció del *Diario de Barcelona*, on treballava com a redactor en cap de política, va patir una greu crisi conseqüència del canvi d'orientació inequívoc promogut per l'empresa editorial.

El vell Brusi havia estat adquirit cap a l'any 1974 per l'home de negocis Josep Maria Santacreu, financer i protector de Manuel Fraga Iribarne, retirat a Londres com a ambaixador espanyol a l'espera de retornar al poder, d'on havia sortit l'any 1969 descavalcat pels tecnòcrates guanyadors de la guerra desfermada a l'entorn de l'afer Matesa.

Fraga volia retornar com a president del Govern per tal de pilotar una mena de transició cap a una democràcia limitada, una reforma tímida, que salvés del franquisme bastant més que els mobles. O sigui, que quan Santacreu es va fer amb el control majoritari de les accions del periòdic, el *Diario de Barcelona* —amb un director com Josep Pernau i una redacció àmpliament progressista, renovada en els últims temps, jove i amb un antifranchisme a flor de pell— va passar a ser propietat, ves per on, d'un dels homes forts del fraguisme.

L'esclat de guerra entre els dos bàndols era més que previsible. La tardor de 1977, després que Catalunya votés aclaparadorament en favor de les esquerres, elegit només López Rodó com a diputat d'AP (la fi del franquisme va reconciliar antics adversaris com Fraga i López Rodó), i amb el pronunciament del conjunt d'Espanya gens favorable als set magnífics hereus de Franco, la guerra anunciada, o pressentida, va esclatar. Abans, però, s'havia esdevingut el rellau de Pernau. Tanmateix, quan els periodistes del

Brusi pensaven que seria substituït per un director de la confiança política de Santacreu, va aterrar a la direcció —de manera més aviat inversemblant— Tristán la Rosa, veterà periodista d'acreditada trajectòria professional. Procedia de la corresponsalia de *La Vanguardia* a París. Alguns, pocs, sabíem que havia col·laborat activament a París amb la Junta Democràtica —amb Carrillo i Calvo Serer, entre molts altres polítics contraris al franquisme—, i que hi havia desenvolupat la tasca de president. Enmig de l'eufòria del procés cap als primers comicis en llibertat des del mes de febrer de 1936, el *Diario de Barcelona* va canviar de maquetat, va prendre un nou impuls i va viure un període d'enorme il·lusió. La majoria dels qui hi treballàvem, si no tots, creïem que, finalment, el Brusi faria el gran salt per recuperar antigues posicions de lideratge en el panorama de la premsa catalana. Aquesta fita ens semblava factible d'aconseguir. El moment polític era favorable, pensàvem.

Haviem oblidat, sens dubte massa inconscientment, que al capdavant aquells qui manen a les empreses periodístiques són els seus propietaris. Després de les vacances d'estiu ho vam comprovar sense gaires contemplacions. Aprofitant la negativa de Tristán la Rosa i de l'estaf del periòdic a acomiadar un petit grup de companys que es trobaven en fase de pràctiques, els quals l'empresa —en veu baixa però ferma— acusava de filocomunistes per les seves preteses vinculacions amb el PSUC, es va desencadenar una gran batalla. Tristán la Rosa va ser cessat del seu càrrec amb tensions, traidoria i nocturnitat, i va ser nomenat el prestigiós, i personalment molt cordial, periodista mallorquí Antoni Alemany, vinculat ideològicament a AP, com era legítim, òbviament i naturalment, d'altra banda,

des de la lògica de gent com ara Santacreu i el seu col·laborador més acostat en qüestions polítiques i mediàtiques, Manuel Milián Mestre, amic personal de Fraga Iribarne i biògraf del cap de la dreia espanyola.

La clàusula de consciència

Aquelles hores especialment conflictives ens van servir, si més no, per aprendre a la perfecció una assignatura pendent del nostre ofici: la clàusula de consciència. La vam aprendre i la vam aprovar amb nota, a còpia de plantejar als amos del Brusi la nostra més absoluta disconformitat amb la destitució de Tristán la Rosa, perquè això significava, amb una evidència indiscutible, un cop de timó cap a la dreia d'un diari que en els últims anys, a partir de la direcció renovadora de Manuel Martín Ferrand (dada que confirma que de vegades la vida, per sort de tots als qui ens produeix al·lèrgia el fonamentalisme de qualsevol signe, està quallada de paradoxes curioses i excitants), havia orientat el seu rumb cap a posicions progressistes, gràcies a l'admirable mestratge de Josep Pernau i a l'obligadament breu però intens de Tristán la Rosa. Quan estava a punt de consolidar-se, el *Diario de Barcelona*, amb una redacció integrada per periodistes de primera divisió, com el futur va certificar i el present no desmenteix —excepció feta, lamentablement, d'aquells que ens van deixar per sempre, com Carles Sánchez Costa, Alex J. Botines o el mateix Tristán la Rosa—, va ser objecte d'un atemptat, emparat per la llei, això sí, que va arribar a ser fatidic per al projecte, fins al punt que la davallada fou per al Brusi ja pràcticament irreversible.

La batalla va durar tota la tardor: assemblees,

actes polítics de suport al Brusi, recital de Raimon i una sèrie d'activitats de protesta, entre les quals una vaga de zel dels redactors i els càrrecs intermedis que va ser resolta per l'empresa amb l'establiment d'una mena d'*apartheid* fins i tot físic on gairebé tots ens aplegàvem cada dia, sense més feina que mantenir encesa la flama de la lluita per, com a mínim, aconseguir la clàusula de consciència. Ens vam haver de conformar amb el mínim esmentat. L'empresa es va resistir i no va fer marxa enrere, però com que la posició majoritària, àmpliament majoritària, era per part nostra de no retrocedir, van començar les negociacions per cercar una sortida viable i pactada, que finalment es va produir. Vam ser indemnitzats, com ara justament preveu la llei recentment aprovada i que regula —vint anys després!— la clàusula de consciència dels professionals de la informació.

El problema de fons

La llei ha trigat massa. Però la pressió del cas Brusi, exercida sobre els polítics catalans que començaven a discutir el text constitucional, havia donat els seus fruits. La Constitució fa esment explícit tant del secret professional com de la clàusula de consciència. Per això ha estat possible desenvolupar ara el supòsit referit a la clàusula de consciència, la qual, amb tot, no resol adequadament el problema de fons. Tan sols el pal·lia, aquí i arreu, de fer front a la principal qüestió pendent que sempre envolta els mitjans de comunicació: han de ser aquells que paguen, els que manen?; els periodistes hem de ser, a la fi, uns purs mercenaris? És veritat que el periodisme a Espanya, el seu exercici, ha avançat positivament. Fins i tot una llei recull bàsicament les aspiracions a la clàusula de consciència, contemplada amb especial animadversió per molts editors de mitjans de comunicació. Des d'aquest punt de vista, ara molts estem contents. Tenia sentit la batalla del Brusi, com en tenia també la perseverança obstinada per seguir reclamant el secret professional i la clàusula de consciència durant anys i anys de democràcia.

Tanmateix, convé no badar ni perdre de vista que la situació ha millorat, però que encara es troba a massa distància d'allò que hauria de ser, d'allò que algun dia, potser d'aquí a molts i molts anys, haurà d'arribar. Aquest dia, els integrants de l'antiga redacció del Brusi, allà on ens trobem, departint a estones amb Fraga, Santacreu o Milián Mestre, en qualsevol paradís perdut, mentre llegim tots el *Diario de Barcelona* ressuscitat, en versió simultània castellana i catalana, tot sentint divertits les històries explicades per Pernau o veient Tristán passejant amb Carrillo, brindarem amb cava, o amb xampany francès, si convé. Xampany vingut, com va venir Tristán la Rosa l'any 1977, de París.

Cronologia

es reitera la urgència de la regulació i s'afirma que, si fos necessari a causa d'aquesta urgència, el Col·legi "no s'oposaria a desenvolupar aquest tema a curt termini mitjançant dues lleis diferenciades".

16 de maig de 1989.— L'Assemblea del Col·legi de Periodistes de Catalunya es pronuncia davant l'acord, pres pocs dies abans pel Congrés de Diputats, d'iniciar la tramitació d'una proposició de llei d'Izquierda Unida per regular la clàusula de consciència, deixant apartat, però, el secret professional. El Col·legi valora positivament la iniciativa, però recorda la necessitat de regular ambdós drets.

19 de maig de 1989.— Té lloc a Barcelona el Primer Col·loqui sobre Periodisme i Justícia, organitzat conjuntament pel Col·legi d'Advocats de Barcelona i el Col·legi de Periodistes de Catalunya. Entre les conclusions, advocats i periodistes reclamen la urgent regulació dels dos drets recollits a l'article 20.1. de la Constitució.

20 de febrer de 1990.— En sessió plenària, el Grup Socialista al Congrés dels Diputats vota en contra de les dues proposicions de llei presentades pel grup d'UI-IC per regular la clàusula i el secret professional.

22 de febrer de 1990.— La Junta de Govern del Col·legi de Periodistes de Catalunya fa públic un comunicat en què lamenta el rebuig socialista en el Congrés dels Diputats. El Col·legi recorda el compromís adquirit l'any 1985 per Felipe González, així com els bloquejos successius per part del Grup Socialista a les diferents iniciatives parlamentàries sobre el tema. El Col·legi manifesta, igualment, que "l'única forma d'evitar la decepció que les successives demores estan produint a gran part de la professió

— El dret al secret professional és per als periodistes alguna cosa més que un privilegi, com els seus detractors sostenen —

— Han de ser aquells que paguen, els que manen?; els periodistes hem de ser, a la fi, uns purs mercenaris? —

Cronologia

periodística és abordar legislativament el tema de la clàusula de consciència d'una manera immediata, prenent així en consideració els criteris que unànimement han expressat els periodistes a través de les seves organitzacions representatives. Sense oblidar en cap moment, tampoc, la necessària regulació del secret professional”.

Juliol de 1991.— Representants del Col·legi de Periodistes, Comissions Obreres, UGT, la Facultat de Ciències de la Comunicació de la UAB i dels comitès d'empresa de diversos mitjans de comunicació aproven, després de mesos de treball, l'Estatut-Marc de la Profesió Periodística a Catalunya. L'Estatut recull els drets dels periodistes a la clàusula de consciència i al secret professional.

30 i 31 d'octubre i 1 de novembre de 1992.— Té lloc a Barcelona el II Congrés de Periodistes Catalans. El darrer dia es proclama el Codi Deontològic de la Profesió Periodística a Catalunya. Tant a les conclusions del Congrés com en la Declaració Final del Codi es reivindica la necessitat de regular els dos drets constitucionals.

15 de desembre de 1992.— Josep Pernau, degà del Col·legi de Periodistes, escriu al vicepresident del Govern, Narcís Serra, recordant-li una vegada més la necessitat de regular per llei la clàusula de consciència i el secret professional.

28 de febrer de 1994.— La Junta de Govern del Col·legi mostra la seva satisfacció per la decisió del Congrés dels Diputats d'iniciar el tràmit per a la regulació de la clàusula de consciència i el secret professional dels periodistes a partir de sengles propostions de llei

Per què Godot no acabava d'arribar

—Joan M. del Pozo—

Diputat al Congrés (1982-1996)

Parlamentaris, periodistes i ciutadans atents en general vam viure durant un grapat d'anys, en relació amb la clàusula de consciència i el secret

professional dels periodistes, aquella inquietant escena beckettiana de l'“ara sí que arriba, però finalment no arriba”: un veritable “Godot legislatiu”, en afortunada expressió de Tomàs de la Quadra.

Els grups del CDS i d'IU-IC hi dedicaren

— “Es considerava inadequat donar forma legislativa “orgànica” al que sembla clarament una qüestió més d'àmbit laboral” —